

KAKO ISPUNITI UVJETE ZA BAVLJENJE TEFSIROM

Safvet Halilović, Osnovi tefsira, Islamska pedagoška akademija u Zenici, Zenica 2005.

Prihvatajući se obaveze pisanja knjige *Osnovi tefsira*, Safvet Halilović, profesor na predmetu tefsir na Islamskoj pedagoškoj akademiji u Zenici, znao je kakvog se časnog, ozbiljnog i odgovornog posla prihvatio. Jer, ovakva knjiga je iziskivala ovladavanje ovom najznačajnijom naučnom disciplinom kod muslimana, koju je dr. Halilović, kao predavač ali i kao hafiz, tumačeći Kur'an dugi niz godina, izučavao i prenosio znanje. Bilo je neophodno poznavati i današnju situaciju u kojoj kur'anske upute nailaze na plodno tlo, aktualizirajući čovjekovo stanje duha, mišljenja i života. Imajući to u vidu, kao i slične knjige iz tefsirske literature čiji se naslovi umnožavaju, možemo reći da one samo potvrđuju koliko je Kur'an časni vrelo koje se ne može iscrpiti.

U uvodu svoje knjige, dr. Halilović iznosi definiciju tefsira koju je 1997. godine izrekao u odbrani svog magistarskog rada na El-Azharu, gdje je i doktorirao, a koja glasi: "Tefsir je nauka koja istražuje Časni Kur'an s ciljem otkrivanja onog značenja koje Allah, dž.š., želi iskazati u Svojoj Knjizi, sve to u okvirima ljudskih mogućnosti i nakon ispunjenja svih uvjeta i pretpostavki koje su potrebne da bi se neko mogao baviti komentiranjem Kur'ana". A da bi se neko mogao baviti izučavanjem Kur'ana i tefsira, neophodne su pretpostavke, koje autor prezentira u drugom poglavlju.

Pojedinačno nevedeni uvjeti koje mufessir, onaj koji hoće komentirati, treba ispuniti. Izdvajamo sljedeće uvjete: da ima ispravan nijjet, da je izvanredan poznavalac arapskog jezika, poznavanje islamskog vjerovanja, ovladavanje kiraetom, poznavanjem sunneta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., neophodno je izbjegavati

tendenciozno učenje, kao i ovladati arapskom stilistikom. Polazeći od toga da je Kur'an više od bilo koje druge knjige uticao na profiliranje ljudske misli, u trećem poglavlju, tretirajući terminološko značenje riječi Kur'an, on navodi Handžićevu konstataciju da je Kur'an Objava i po značenju (smislu) i po jezičkoj formi koja je nosilac toga značenja. Za razliku od Kur'ana, hadis je po smislu od Allaha, dž.š., a po jezičkoj formi iskazan je Poslanikovim riječima.

Sagledavajući Kur'an u očima orijentalista, dr. Halilović začetke orijentalizma traži u prvim negativnim dodirima između Zapada i muslimana. Prvenstvena namjera tih i takvih orijentalista, koji su mahom bili crkveni ljudi, bila je da razumiju svoga neprijatelja kako bi odbranili svoje vjerovanje, a potom muslimane pozvali u kršćanstvo. Na tom fonu, velike kolonizatorske sile, poput Velike Britanije i Francuske, usmjeravajući orijentaliste i negirajući božansko porijeklo i karakter Kur'ana, istrajavaju i danas.

U četvrtom poglavlju dr. Halilović piše o značaju povoda Objave te insistira na pitanju samostalnog iznalaženja rješenja (el-idžtihad). Kao primjer je iznio shvatanje El-Gassasa: "Svakom mudžtehidu (učenjaku) je dužnost da slijedi ono što je promišljanjem dokučio, što je motrenjem i razmišljanjem spoznao, jer Uzvišeni Allah od svakog mudžtehida želi da on vjeruje da je istina ono do čega ga je njegov idžtihad doveo". Na osnovu brojnih tekstova, dokazuje da je idžtihad dozvoljen, a to potkrepljuje riječima: "U ajetu je dokaz opravdanosti idžtihada i promišljanja o propisima vezanim za situacije".

U Pristupima Kur'anu, petom poglavlju, elaborirana su dva glavna pravca tumačenja Kur'ana, tradicionalni i racionalni. Pored njih, postoje i sljedeća tumačenja, o kojima autor ponaosob piše: jezičko, statističko, fikhsko, sufijsko, sektaško, znanstveno, reformatorsko, tematsko... Ovdje navodimo samo definiciju racionalnog tumačenja Kur'ana koju poznati učenjак šejh Jusuf el-Karadavi ovako definira: "Racionalnim tefsikom se označava angažiranje vlastitog razuma i intelekta u razumijevanju Kur'ana zasnovano na poznavanju arapskog jezika nakon što mufesir ispuni određene naučne i moralne kvalitete". Pitajući se je li dovoljno samo

racionalno tumačenje, dr. Halilović akcentira da je najbolji način tumačenja Kur'ana upravo spoj tradicionalnog i racionalnog pristupa.

Selman SELHANOVIĆ

STRADANJE DJECE OTKRIVA KARAKTER RATA I NJEVOU GENOCIDNOST

Mustafa Salihović, Pokidani poljupci Podrinja, Istraživačko dokumentacioni centar, Sarajevo, 2005.

Nakon dviju knjige priča (U zagrljaju smrti, 1997., i Prkosi i poricanja, 2000.) tematskih vezanih za rodnu Srebrenicu, Mustafa Salihović je sebi imanentno obavezujuću bitku protiv genocida i zaborava nastavio i trećom knjigom Pokidani pupoljci Podrinja, knjigom koja istražuje zločine stradanja djece sa prostora općina rebrenica, Vlasenica, Zvornik i Bratunac od 1992. do 1995. godine.

Autoreva namjera bila je da utvrdi činjenice o stradanju djece te na tim primjerima pokaže kakav je bio stvarni karakter rata i njegova genocidnost. Međutim, kako i sam Salihović ističe, problem time nije riješen, jer se on dalje usložnjava i reflektira ne samo na pojedinca, nego na porodicu, pa i cijelo društvo, što, opet, neminovno iziskuje i veći angažman odgovarajućih institucija i organizacija.

Knjiga nesumnjivo potiče na tu i takvu potrebu (uključenja šire društvene zajednice), otkrivajući svu okrutnost rata koji nije vođen samo zarad osvajanja i vlasti nad teritorijom, nego je, nadasve, naum agresora da iskorijeni i etnički očisti Bošnjake sa prostora Podrinja. Kao neposredni sudionik, Salihović svoja zapažanja i istraživanja usredotočuje na djecu koja, kako primjećuje, ni u kom slučaju ne mogu biti

akteri te da termin poginuli treba zamijeniti adekvatnijim terminom smrtno stradali. Podaci koji su izneseni u knjizi su neumoljivi. Oni govore da je u Srebrenici u prvim godinama rata stradalo poimenično 87 djece, što nije i konačan broj. Mnogo je neidentificiranih i neprijavljenih. Posebno je stravičan zločin koji se dogodio aprila 1993. godine, kad je, granatom ispaljenom sa srpskih položaja sa brane hidroelektrane Bajina Bašta, na igralištu Srednjoškolskog centra u Srebrenici ubijeno 56 ljudi, od kojih je bilo 15 djece. Granata ni u kom slučaju nije nasumice ispaljena ni u kuću u selu Skeići, gdje su se seljani bili sklonili, pri tom ubivši 14, među njima i dvoje djece.

U Bratuncu je evidentirano 47 smrtno stradale djece, u Vlasenici 105, a u Zvorniku 102 djece, od kojih 95 samo u prve dvije godine rata. Ovaj broj smrtno stradalih, dakle, nije konačan. Zajedničko za sve općine je da je broj nestale djece zasigurno mnogo veći od broja smrtno stradale. Oni nisu ni svi ubijeni od granate, metaka, noža ili nekog drugog načina. Salihović tabelarno iznosi te načine. Tako je od smrti od granate ili aviobombe ubijeno 54, od klanja nožem ili bajonetom – 23, od klanja žicom dvoje, ubistvom vatrenim oružjem – 31, od smrti usljed gaženja četvero, ugušenjem prilikom transporta četvero, jedno dijete je razbijano o asfalt, jedno spaljeno, jedno smrtno stradalo samovješanjem, lomljenjem i čupanjem ekstremiteta – 12, izglednjivanjem – 7 i dr. Ali, iako su ovi podaci šturi i bez navođenja neposrednih izvršilaca zločina, dovoljno govore o samim zločincima. Još su stravičnije izjave svjedoka. Izdvajamo izjave: »Jedna trudnica je nosila litar vode koji je tu nasula i krenula prema fabrici. Napastvovala su je trojica četnika. Jedan četnik, koji je imao oko 30 godina, pitao ju je čije to dijete nosi i gdje mu je otac. Ona se otimala, ali nije mogla ništa protiv njih trojice. Jedan je četnik udario puškom u stomak i ona je pala. Onaj drugi je izvadio nož iza pojasa i rasjekao ženu preko stomaka. Izvukao je bebu, a žena je već umrla. Nožem koji je držao u ruci odsjekao je bebi glavi i rekao: 'Jedan alinovac manje'«. Drugi je iskaz svjedoka (evidentiran pod brojem 9673795): »Na dječijem odjelu zvorničke bolnice okupaciju Zvornika je

dočekalo i 12-16 beba. Jednog dana na taj odjel je upala grupa četnika i počela se uživljavati na toj nejači. Golim rukama su djeci lomili kičme, vratove, čupali noge i ruke«. Sijaset je ovakvih iskaza i svjedočenja koje nikoga ne mogu ostaviti ravnodušnim, pogotovo Bošnjake. Sliku o stravičnim događajima, Salihović upotpunjuje poglavljima: Djeca vojnici, Djeca logoraši, Silovanja i Djeca bez roditelja.

Sticajem okolnosti, u tom periodu od 1992. do 1995. godine, mnoga djeca su sudjelovala u ratu.

Međutim, oni nisu bili vojnici koji su se dobrovoljno prijavili ili bili prisilno mobilizirani, što nije bilo slučaj na ovim područjima, nego su se oni, ta djeca, iz nužde prijavljivala i to mahom zbog hrane. Naime, odlazakom na položaj ili u akciju, oni su osiguravali minimalnu količinu hrane, koju su često dijelili sa svojom porodicom. Registrirano je 126 stradale djece vojnika. Da su zločinci znali šta rade, svjedoče i brojna silovanja kojima su Srbi svjesno atakirali na bošnjačke porodice. Istraživačka komisija Evropske unije nalazi da su vojnici vojske bosanskih Srba silovali 20.000 žena, a samo Medica u Zenici je registrirala 28.000 slučajeva silovanja. Posljedice toga su dalekosežne i dalekotrajne. S te strane smo kao društvo suočeni s nizom problema.

Knjiga Pokidani pupoljci Podrinja Mustafe Salihovića neminovno otvara naše rane, osvježava sjećanje na stradanje Bošnjaka i upućuje na angažman svakog od nas.

Selman SELHANOVIĆ

KNJIGA O TEŠANJSKOJ ULEMI

Almir Fatić: Tešanjaska oaza islamske duhovnosti (Pregled islamske duhovnosti tešanskog kraja) Planjax, Tešanj, 2005., 206. str.

Autor koji pretendira da u svojoj knjizi da pregled duhovnosti jednoga kraja postavio je pred sebe ogroman zadatak. Je li ga svjestan? To je projekt koji zahtijeva ozbiljnost, upućenost,

predanost i spremnost da na njemu istraje. Almir Fatić je mlad čovjek i odvažio se da napiše ovakvo djelo.

Prije agresije su Općina Tešanj i rahmetli dr. Adem Handžić okupili tim historičara da se napiše monografija Tešnja. Taj projekt nije realiziran. Ne mogavši čekati da se nešto nekad i dogodi, pojedinci, među koje se ovim djelom upisao i Almir Fatić, prihvatili su se posla da se naša prošlost studiozno prouči i naučno valorizira i publicira. Upuštanjem u ovaj projekt, Almir Fatić je pokazao izuzetnu odvažnost, hrabrost, pa i intelektualnu aroganciju. Na toj odvažnosti mu treba čestitati. Rijetko se bavimo sobom. U nedostatku vlastite hrabrosti, primjetno je da se u islamistici bavimo pukim prevodjenjem. I nisu u pitanju samo islamski klasični autori, već i savremeni. U tim knjigama nema promišljanja sebe i vlastite prošlosti i sadašnjosti, već su to tuđi problemi. Globalna vizija nadilazi lokalnu, vlastitu. Narodi, njihove posebnosti i doprinosi općoj ljudskoj kulturi bivaju potisnuti. Tako zagledani u visine i zemaljske daljine, u probleme Palestine, Saudije, Afganistana i drugih zemalja, naprosto ne vidimo svoju stvarnost, svoju zbilju.

Ova knjiga nas vraća nama. Ona govori o našem islamskom identitetu. Bošnjaci u Osmankoj carevini, a i kasnije nisu bili puki prenosioci islama. Ova knjiga se, imenima znamenitih alima raznih profila i kroz islamsko-obrazovne institucije na području Tešnja, bavi islamskom horizontalom, ali i vertikalom. Ona nam govori o vlastitom doprinosu ukupnom islamskom kulturnom naslijeđu, u kome su i Bošnjaci Tešnjaci dali svoj doprinos. Almir Fatić je, dok je ovu knjigu pisao, istraživao svoje duhovne korijene. On se bavi ulemom svoga kraja, on je ponosan na kadije, imame, muderrise, muftije koji su djelovali, radili i podučavali u tešanjskom kraju. Ovom knjigom, esnafski, ali i kao savjesni musliman govori o časti, znanju, dignitetu uleme toga kraja. Kako je napisao, on je nudi intelektualnim krugovima, ali i običnim ljudima, vjernicima, koji se s ovom knjigom imaju priliku upoznati sa svojom ulemom.

Mi danas živimo u vremenu kad se traže rješenja uleme iz nekih arapskih i drugih država, kad fetve muftija iz muslimanskog